Цана асобнага нумару 300.000 м.

Сын Беларуса

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: Вільня, 12, п. 6. (Wileńska 12 m. 6).
Рэдакцыя адчынена ад 12 да 2 г. штодня апрача сьвяточных дзён. Адміністрацыя ад 9 да 3 г.

Выходзіць тры разы у тыдзень.
Падпіска на адзін месяц з дастаўкай да хаты 3.600000 м.
Для заграніцы удвая даражэй.

Няпрынятыя у друк рукапісы назад не вяртаюцца.
Аплата надрукованага залежыць ад Рэдакцыі.
Цана абвестак: перад тэкстам 400.000 мк., сярод тэксту 300.000 м. і на 4 стр.250.000 м., за радок пэтыту у 1 шп.

№ 4. Вільня, Нядзеля, 8-га чэрвеня 1924 г. Год I.

Вывады.

Адзінкі і дзяржавы дужыя, моцныя ніколі не баяцца прызнацца да зробленых абмылак. *Ілжа і мана*—гэта аружжа слабых, сьвядомых свайго бязсільля.

Гэтая гістарычная праўда сама сабой прыходзе на думку, калі глядзіш на патугі польскага грамадзянства запярэчыць ачывістым фактам, зьмешчаным у пратэсьце францускіх грамадзкіх дзеячоў проці „белага. тэрору ў Польшчы“. Польскія рэакцыянеры—сучасныя паны палажэньня ў Польшчы, як відаць, дужа добра разумеюць, што іх сіла, іх панаваньне — ужо нядоўгія. Разумеюць, што толькі ілжой і маной яны йшчэ могуць нейкі час абдурываць і свой народ, і заграніцу, — але ўсяму гэтаму хутка прыйдзе канец. І, у поўнай сьвядомасьці сваей слабасьці і нядоўгавечнасьці, быццам мухі пад восень, яны кусаюцца тым больш балюча, ды бзыканьнем сваім хочуць заглушыць крыкі тых, каго кусаюць. Сымвалічным для польскае рэакцыі зьяўляецца той начальнік паліцэйскага „постэрунку“, які, як выкрыла соймавая камісія пана Тугута, у часе катаваньня арыштаваных загадываў музыцы іграць, каб ня чутно было крыкаў ягоных ахвяр....

Гэтак ілжа і мана „правіцы“, якая тужыцца паказаць, быццам „на Шипке все спокойно“, для нас зусім зразумелыя. Гісторыя паказуе, што паміраючая ўлада бывае заўсёды найгоршая. Але зусім незразумелым зьяўляецца становішча, занятае ў справе францускага пратэсту лідэрам польскае „лявіцы“, п. Тугутам: прэтэндэнты на ўладу, якія на сваім штандары пішуць лёзунг: „Rząd robotniczo-włościański“ (П. П. С.) і ў часе выбараў у Сойм сулілі народу залатыя горы („Вызволене“), пайшлі па тэй самай дарозе, па якой ідзе „правіца“, і гэтак сама, як польская рэакцыя, *баяцца сказаць праўду* аб сучаснай Польшчы. І ў гэтым мы можам бачыць хіба толькі адно: пачуцьцё, што і яны ня маюць пад сабой моцнага грунту ў народных масах, бо сьвядома вялі ўвесь час гэныя масы не дарогай барацьбы за іх вызваленьне—да поўнае і аканчальнае перамогі, а дарогай вечных кампрамісаў з істнуючым палажэньнем, дарогай прымірэньня з тым, што ёсьць,—за ўсякую цану....

Праўда, і сярод польскае „лявіцы“ пачынаюць ужо зьяўляцца галасы пратэсту проці палітыкі п. Тугута і яму падобных. І сярод дзеячоў „Вызволеня“, якое на нашых вачох разваліваецца, знаходзяцца людзі даволі моцныя і дужыя, пэўныя, што *іх імкненьні і імкненьні народных масаў—згодныя між сабой*. І гэтыя адзінкі сьмела глядзяць праўдзе ў вочы і публічна заўляюць: непавінны мы ў крыві і сьлёзах катаваных!

Мы з вялікім здаваленьнем адзначаем выступленьне на страніцах часопісі „Wyzwolenie Ludu“ пасла Рудзіньскага, які сцьвярджае праўдзівасьць закідаў, зробленых у францускім пратэсьце пануючай у Польшчы рэакцыі. „У розных галінах жыцьця мы маглі-бы паказаць рэакцыйныя мэтады, якія пярэчаць асноўным паняцьцям людзкасьці, а нават усякаму здароваму разсудку“, — піша пасол Рудзіньскі і заклікае да барацьбы з захватніцкімі імкненьнямі і дзікім обскурантызмам чорнае рэакцыі. Мы вітаем здаровую польскую народную мысьль, якая зьмешчана ў выступленьні п. Рудзіньскага і прадстаўляе запаведзь нарадзін *новае польскае „лявіцы“*.

Аднак, такія выступленьні ў польскім грамадзянстве — толькі лічаныя. Затое выкрыкі і сьвядома ілжывыя „пратэсты“ проці высока гуманітарнага выступленьня францускіх сацыялістаў у абарону правоў беларусаў і другіх уцісканых меншасьцяў Польшчы — чытаем кожын дзень. Да гэтай кампаніі проці праўды далучылася нават і польская навука....

Якія-ж вывады з усяго гэтага для нас, беларусаў?

Вывады тутака могуць быць два. Першы: што пры сучасным стане і сучасных настроях вялізарнае большасьці польскага грамадзянства і прадстаўнікоў яго ў Сойме *нельга спадзявацца на якую-колечы перамену* ў палажэньні нашага народу пад Польшчай, бо гэтае палажэньне прызнана гэнай большасьцяй *„ідэальным“*. Другі вывад датычыць тых беларусаў, якія, веручы ў прыхільнасьць да нашага народу і шчырасьць польскае *афіцыяльнае* „лявіцы“ з п. Тугутам на чале, пайшлі ў рады польскае дэмакратыі—ці то на выбарах у Сойм (па сьпіскам „Вызволеня“), ці то ў апошнія часы — на грунце „Беларуска-польскага таварыства“, што пры найлепшых пажаданьнях бязсільна даць нейкія практычныя вынікі і толькі выкарыстоўваецца польскай рэакцыяй дзеля баламучаньня заграніцы, быццам запраўды „на Шипке все спокойно“. Запраўды, пара, даўно пара паслом-беларусам з партыі „Вызволене“ паправіць сваю абмылку і пакінуць недастойную „службу“ у чужых, — тым больш, што гэная партыя дажывае свае апошнія дні.... Пара і ўсім беларусам наагул *узыйсьці ўрэшце на свой уласны шлях—шлях беларускіх працоўных масаў*!

Расейска-француская дружба і польскі тупік.

Польскія газэты зьмясьцілі кароткую тэлеграму з Парыжа аб тым, што там заснавалася таварыства Француска-Расейскай дружбы. Мэтамі гэтага Т-ва зьяўляюцца прызнаньне Радавага Саюзу, аднаўленьне даўнейшай расейска-францускай дружбы і адносінаў, апрацаваньне варункаў зблізкэньня палітычнага, эканамічнага і культурнага, і, нарэшце, прапаганда гэтае ідэі ўва ўсей Францыі.

Яно нічога, здаецца, дзіўнага ў тым, што ў Парыжу заснавалася такое таварыства. Але, калі паглядзець на справу з боку палітычнага, калі прыняць пад увагу, што ініцыятарамі гэтага таварыства былі выдатнейшыя францускія палітыкі, як напрыклад Эррыо, які будзе старшынёю францускага ўраду і міністрам заграічных спраў; Пэнлевэ, які будзе або маршалкам францускага парлямэнту, або нават прэзыдэнтам Францыі, — калі, кажам, прыняць гэта пад увагу, то само сабой паўстае пытаньне: *што ўсё гэта значыць?..*

Польская прэса, пачынаючы ад самае правае, зьвярына-чорнасоценнае і нацыяналістычнае — і канчаючы самымі „левымі“ газэтамі наагул *вельмі неахвотна* піша аб выніках і значэньні для палітычнага жыцьця Эўропы францускіх выбараў. Польская прэса, а з ёю і ўсе польскія партыі, ніколі не спадзяваліся таго, што францускі нацыяналізм зломіць сабе шыю, і што можа наступіць для рэакцыі крызіс. Па сваей блізарукасьці польскія партыі вялі палітыку ў тахт Пуанкарэ і зусім ня думалі і не рыхтаваліся да таго, што цяпер надыйшло і становіцца фактам.

Дзеля гэтага ні адна з польскіх партыяў ня можа яшчэ зразумець і правільна ацаніць, *ня можа арыентавацца* ў новым палажэньні, калі трэба думаць сваёю галавою, а не галавою Пуанкарэ.

Ня кажам ужо аб эндэках, якія зусім згубілі грунт пад нагамі. *Так званая „лявіца“ так сама ня ведае, што сказаць.* Нейкім дзіцячым лепетам здаюцца прамовы Домбскага, Недзялкоўскага і іншых, якія цяпер дамагаюцца адстаўкі міністра заграічных спраў графа Замойскага і іншых правых міністраў і думаюць гэтым выйсьці з таго тупіка, у якім апынулася ўся польская правая і „левая“ палітыка.

А справа стаіць так, што з правалам Пуанкарэ, гэтага злога генія, гэтага слупа міжнароднай рэакцыі, на Эўропэйскія загоны павеяла новым ветрам. **Выбары 11-га траўня ў Францыі аказаліся ня толькі пераломам унутранай палітыкі Францыі, як гэтага чакалі ў Польшчы.**

Выбары 11-га траўня былі пераломам — і то *галоўным чынам—міжнароднай* сітуацыі і міжнароднае палітыкі, і аб гэтым лепш за ўсё гаворыць заснаваньне француска-расейскага таварыства.

Што значыць аднаўленьне старых адносінаў з Расеяй, зблізэньне палітычнае, эканамічнае і культурнае, якое праклямуе Эррыо?

Гэта значыць, што Вялікая Француская Рэвалюцыя—насьледнікі Робэсп'ера—падаюць руку Вялікай Рэвалюцыі Расейскай, насьледнікам Леніна.

Гэта значыць, што з правалам Пуанкарэ — ня толькі францускі нацыяналізм і француская рэакцыя асталіся без галавы, а што наагул нацыяналізм, шовінізм, наагул рэацыя пачынае губляць грунт пад нагамі і асабліва ў тых дзяржавах, якія знаходзіліся пад уплывам рэакцыйнае Францыі.

У першую чаргу гэты правал рэакцыі адчуваецца і ў радох цяперашніх гаспадароў Польшчы. Мы ня ведаем, што будзе рабіць цяпер нават самая крайняя „лявіца“ Польшчы.

Добра быць такою дзяржаваю, як Францыя. Яна можа павярнуць налева кругом, і ад гэтага павароту яна можа нават выйграць.

А што могуць зрабіць цяпер польскія палітыкі?.. Іх палажэньне зусім незавіднае, бо за пяць гадоў свайго тупога панаваньня яны давялі сваю дзяржаву да таго, што цяпер ніхто ўжо ня можа паверыць у шчырасьць якіх бы то ні было абяцанак, **ніхто маральна не падтрымае тых, хто марна страціў вялікую спадчыну польскіх паўстанцаў.**

Калі-б польскія палітыкі цяпер ішлі ўсьлед за францускімі, як гэта хочуць рабіць „Вызваленцы“ і „П.П.С.“,—дык і ім прышлося-б так, як і Эррыо, гаварыць кампліманты бальшавізму.

Але гэтага ніколі ня будзе, бо па сутнасьці сваёй сучасная Польшча варожа да С.С.Р.Р., і наадварот.

Адным словам, дзень 11-га траўня, дзень выбараў у Францыі, калі левы блёк узяў верх над францускім рэакцыйна-нацыянальным блёкам, будзе гістарычным паваротам для ўсяе Эўропы.

У гэты дзень паваліўся самы моцны слуп пасьляваеннае рэакцыі. **Па свайму значэньню правал Пуанкарэ можна параўнаваць з правалам Маскоўскага царызму ў лютым 1917 года.**

Магчыма, што ня так хутка, не сягоньня і ня заўтра, але няўхільна ўсьлед за правалам Пуанкарэ, правaліцца нямецкі нацыяналізм, польскі нацыяналізм і італьянскі фашызм. Бязумоўна адно, што для чорнае рэакцыі ў Эўропе наступяць скора чорныя дні.

Для беларускага адраджэньня і наагул для беларускага руху, які пачаўся пад уплывамі Вялікай Францускай Рэвалюцыі ў пачатку 19-га веку, і які паглыбіўся і пашырыўся ў масах пад уплывам Вялікай Расейскай Рэвалюцыі ў пачатку 20-га веку, — прымірэньне паміж гэтымі двума рэвалюцыямі нясе ня тупік, а выхад на шырокі шлях, нясе яшчэ большую веру і надзею, што час поўнае перамены палажэньня нашага народу набліжаецца.

В. В.

Просімо ўсіх нашых паважаных грамадзян падпішчыкаў. якія неакуратна атрымліваюць газэту, рабіць спачатку справкі на мясцовай пошці, а тады з гатовымі ад яе адказамі зварачэацца да нас.

Адміністрацыя.

Вынікі і значэньне ковенскай канфэрэнцыі.

Закончыўшаяся 22-га траўня канфэрэнцыя трох суседніх балтыцкіх дзяржаў—Літвы, Латвіі і Эстоніі, зьяўляецца вельмі важным фактам у радзе тых, якія, адзін па адным, вядуць Эўропу да нейкай больш-менш трывалай рэальнасьці.

Даўно адкладаная, „спрытна“ папярэджаная канфэрэнцыяй тык-жа Балтыцкіх дзяржаваў у Варшаве, Ковенская Канфэрэнцыя ня толькі нічога ня страціла ні ад свайго адкладу, ні ад „лоўкага ходу“ варшаўскіх шахматыстаў, але якраз наадварот: абедзьве гэтыя акалічнасьці токькі *паслужылі на карысьць* паразуменьню трох балтыцкіх дзяржаваў, і вынікі іх канфэрэнцыі аказаліся нават *шмат значнейшымі*, чым можна было гадаць наперад.

Адкладаньне канфэрэнцыі пайшло на карысьць Літве дзеля таго, што яна прымала сваіх гасьцей пасьля сваей знамянітай перамогі ў справе Кляйпэды; што-ж датычыць Варшаўскай Канферэнцыі, дык тая толькі *раскрыла да канца поўную працілежнасьць палітычных інтарэсаў* Польшчы і рэшты Балтыцкіх дзяржаваў, з аднаго боку, і эканамічную „раўнадушнасьць“ Латвіі і Эстоніі, да Польшчы, з другога.

Дык ня дзіва, што Ковенская Канфэрэнцыя ператварылася ў запраўднае сьвята літоўскай замежнай палітыкі, якому Польшча можа толькі пазавідаваць. Па свайму звычаю „страўсы“ з урадовага Польскага Тэлегр. Агенства абвясьцілі на ўвесь сьвет, шло Ковенская Канфэрэнцыя не дала ніякіх канкрэтных вынікаў. Але вось, толькі што апублікаваныя рэзалюцыі гэтае канфэрэнцыі даюць зусім выразныя даныя, каб судзіць аб тым, што запраўды і рэальна дала канфэрэнцыя ў Коўні.

У галіне *эканамічнай* паразуменьне трох балтыцкіх дзяржаў азначае, як сцьвярджае разумнейшая частка польскай прэсы—„Kur. Polski“, „поўнае эканамічнае аб‘яднаньне Латвіі, Эстоніі і Літвы, папросту „мытную унію“, з якой раўназначна скасаваньне ўсялякіх аграніччэньняў у зносінах і абмене ў супольных межах гэтай злучанай тэрыторыі.

Важнасьць гэтага эканамічнага адзінства відаць ужо з таго, што ў цяперашнія часы палітыка апіраецца амаль ня выключна на эканоміцы. Можна прыпомніць з даўнейшых чассў, што аб‘яднаньне Нямеччыны пачалося з таго-ж Zollverein‘у.

Але ў ковенскіх рэзалюцыях зусім выразна намечаны ўжо і межы *палітычнага* аб‘яднаньня ўсіх трох суседніх і крэўных краёў.

Рэзалюцыі кажуць аб *супольнай дзейнасьці ў вядзеньні палітыкі заграннічнай, дапасаваньні ўзаемнае акцыі балтыцкіх дзяржаў на полі Лігі Народаў* і іншых міжнародных установаў, узаемнай дапамозе наагул у дзеяльнасьці заграніцай і г. д. Якое значэньне гэтага для ворага Літвы — Польшчы, зразумее кожны... Літва дабілася ад Латвіі і Эстоніі якраз таго, чаго дарэмна дабівалася ад іх Польшча.

Якія настроі панавалі на канфэрэнцыі і якім „конкрэтным“ зьместам могуць, у адпаведных варунках напоўніцца шырокія і ёмкія формулы „супольнае дзейнасьці заграніцай“ наагул, ясна хаця-б з таго, што прыехаўшыя толькі што з Воршавы ў Коўну латвійскія і эстонскія прадстаўнікі выслухалі на канфэрэнцыі нават абшырны літоўскі Мэморыял, у якім зусім выразна пастаўлена была літоўска-польская спорка, а з ёй разам і справа „літоўскай сталіцы Вільні“...

Каб не перацягнуць адразу струну, літоўская дэлегацыя не дамагалася ад канфэрэнцыі ніякай конкрэтнай рэзалюцыі ў гэтай справе, але прасіла толькі „нейтральнай справядлівасьці ў польска-літоўскім канфлікце“...

„Kur. Polski“ зусім справядліва кажа, што для Польшчы гэтая Ковенская Канфэрэнцыя — „штось большае, як эпізод (дробнае здарэньне), — бо гэта запраўдны *пераварот*“...

Можна дадаць толькі, што гэта раскрыўшаяся рэальнасьць ёсьць пераварвт толькі раўнуючы да таго, аб чым лятуцелі калісь, але зусім безпадстаўна, „вялікія“ польскія палітыкі. Мы памятаем запраўды вялічавыя пляны Польшчы, якая, як вялікі гігант, мелася стануць „на старожы Эўропы“, маючы працягам свайго паўночнага крыла паслушную „Балтыцкую Антанту“, прадаўжэньнем паўдзённага — „Малую Антанту“. Але гэтыя пажаданьні іх аказаліся творам рамантычна-маніякальнай фантазіі: бо-ж ад „паўдзённага крыла“ моцарствовага гіганта даўно ўжо асталася толькі адна „вялікая Румынія“, якая і сама някрэпка стаіць на нагах; а цяпер аканчальна адвалілася і паўночнае крыло.

Ад запраўды „вялічэзнай“ думкі: розумам п. п. Сапегаў, Скірмунтаў і Замойскіх кіраваць палітыкай 8-х дарослых, незалежных дзяржаваў, якія вялізарным пасам—ад Балтыцкага мора да Чорнага і Адрыятыцкага—займаюць большую палову Сярэдняй Эўропы, асталося, як бачым, вельмі ня многа мо‘ нават ужо і ў польскіх галовах...

Можа з усяго гэтага варта было-б зрабіць нейкі *агульнейшы вывад*, кажучы ня толькі аб запраўднай вартасьці і няўхільным лёсе ў гісторыі такога „розуму“, што раптам апанаваў польскіх „наступнікаў“ Наполеона і Вільгэльма. Але ня менш варта выявіць поўную *адсутнасьць важнага, запраўды патрэбнага людзкасьці зьместу* ў рамантычнай канцэпцыі вялікага Польскага птаха, абапершагася абыдвума крыламі на паўночнае і паўдзённыя моры, „*аддзяляючага*“ Захад Эўропы ад Усходу, стоячы „на варце цывілізацыі“, „мурам“ баронючы яе і гэтак далей. Мы ведаем, як любяць паўтараць гэтыя пышныя фразы польскія Готфрыды і Ролянды... Але-ж пара ўжо зразумець усю іх *абсалютную пустату* і недарэчнасьць. Пара ўжо зразумець, што самы выраз *бараніць нейкім „мурам“ цывілізацыю* зьмяшчае ўнутраную супярэчнасьць: цывілізацыю можна толькі пашыраць, распаўсюджываць... І калі „місія Польшчы“ запраўды — ў тым, каб „*бараніць Захад ад Усходу*“, дык можна сказаць, што *якраз гэтая „місія“ найбольш небясьпечна для самой Польшчы.*

Польшча ставіць сабе мэтай і, сьвядома, ці несьвядома, імкнецца да таго, *каб усіх і ўсё дзяліць, каб усюдых стварыць „муры“ і „бар‘еры“, выклікаць спрэчкі і ненавісьці,—нават там, дзе іх ня было перад вайной.* Тым часам агульны ход — увесь прагрэс гісторыі ідзе ў *зусім процілежным кірунку,* бо імкнецца да таго, *каб ламаць усе муры, усе бар‘еры,—каб ствараць для цывілізацыі адкрытыя ўва ўсе бакі, шырокія і гладкія шляхі... Вось-жа трэба ўжо і ў Польшчы* зразумець, што ў сусьветнай каапэрацыі ўцалеюць толькі тыя дзяржавы, якія, працуючы ў гэтым кірунку гістарычнага прагрэсу, зробяць сябе запраўды патрэбнымі ў гэтай агульнай гаспадарцы...

Amo—odi.

Палітычныя падзеі.

Ня ўтрымаўся...

Нядаўна назначаны новы віцэ-міністар унутр. спраў, п. Дуткевіч, не пасьпеў, як той казаў, зьмяніць кашулі на новым становішчы, як ужо падаўся ў адстаўку. Як піша „Kurjer Polski“, прычынай адстаўкі зьявілася тое, што ані другі віцэ-міністар, ані сам п. Гібнер, ані, відаць, і сам п. Грабскі не падтрымалі „санацыйных зажондзэнь“ п. Дуткевіча. Проста кажучы, не дазволілі яму зрабіць тэй генаральнай чысткі ў асабістым складзе адміністрацыі і паліцыі, якую слушна лічыў патрэбнай апошні для запраўднай санацыі...

Відаць, аб гэтай „направе стасункаў“ паны міністры чуюць патрэбу толькі гаварыць голасна... каб чулі на Захадзе... але зьмяняць штось напраўду ня зьбіраюцца...

Новы падатак—школьны.

Пасол Тугут, кандыдат у „польскія Бэнэшы“, падаў у скарбовую камісію праект новага падатку—школьнага,—які маюць накладаць мясцовыя самаўрады... Дык цяпер яшчэ выразьней беларусысяляне маюць асобна і спэцыяльна даваць грошы „самаўрадам“ на тое, каб тыя ў польскіх школах духова калечылі іхніх дзяцей...

Чым выразьней—тым лепш...

Працэс аб здарэньнях 6 лістапада ў Кракаве.

У Кракаве пачаўся працэс аб крывавых здарэньнях паміж работнікамі і войскам ды паліцыяй у часе агульнай забастоўкі ў Польшчы ў лістападзе прошлага году.

Кітай і С. С. Р. Р.

Кітай фармальна прызнаў С. С. Р. Р.

Проціпольскія дэманстрацыі ў С.С.Р.Р.

З прычыны выкананьня палякамі кары сьмерці над маладым лодзінскім камуністам Энглям па ўсім С.С.Р.Р., а перадусім у сталіцах Петраградзе, Харкаве і Менску адбываліся чысьленыя дэманстрацыі партыйнай моладзі проці Польшчы.

Усё яшчэ „пад наглядам паліцыі“...

Ня гледзячы на зьмены ўрадаў Антанты, Нямецкая Рэспубліка ўсё яшчэ ня можа вызваліцца з паліцэйскай апекі Антанты. Вось якія дамаганьні ў галіне „ваеннага кантролю“ выслала толькі Рада антанцкіх паслоў да нямецкага ўраду: 1) рэарганізацыя паліцыі, 2) рэфармаваньне прадукцыі ваенных матэрыялаў, 3) выдача лішняга ваеннага матэрыялу, 4) прадстаўленьне дакумэнтаў адносна запасаў гэтых матэрыялаў за ўвесь час ад вайны і 5) забарона ўсякага прывозу і вывазу гэтых матэрыялаў і т. п.

Францыя мае прызнаць СССР.

Усходн. Аг. падае з паважнай парыскай крыніцы, што будучы франц. прэм‘ер Эррыо ужо паразумеўся з сваімі калегамі, каб па атрыманьні ўлады фармальна прызнаць СССР. Гэтае прызнаньне мае быць бяз усякіх варункаў, У зьвязку з пераменай ураду ў Парыжу пачне выходзіць афіцыяльная газэта ў расейскай мове.

Сацыялістычны ўрад у Даніі.

У Даніі, пасьля поўнага банкруцтва, а нават асабістай кампрамітацыі ўраду нацыянал-лібэралаў і

БЕЛАРУСЫ Ў ЛАТВІІ.

(Глядзі № 3 „Сын Беларуса“).

VIII.

Беларусы і расейцы.

Расейцы ў Латвіі падзяляюцца на дзьве няроўныя часткі па веры: маскоўцаў-праваслаўных і маскоўцаў-старавераў. Апошніх разы ў тры балей, чым маскоўцаў-праваслаўных. Але неяк абставіны складіся такім чынам, што ў жыцьці маскоўцаў галоўную ролю і вагу мелі праваслаўныя элемэнты, якія складаюцца з былой расейскай адміністрацыі.

Старaверскія групы беларусаў не чапаюць, і адносіны з імі ўстанавіліся даволі добрыя, бо стараверства, прыгнечанае ў свой час саміи расейскім урадам, ня прывыкла да камандных роляў і ня мае прэтэнсіі гаспадарыць над беларусамі.

Што датычыцца праваслаўных расейцаў, дык яны ўсё яшчэ ня могуць кінуць думкі аб тым, што беларусы павінны знахадзіцца пад іх апекай, і ўсё яшчэ разглядаюць істнаваньне асобнага Беларускага Аддзелу і беларускую нацыянальную працу ў Латвіі, як „здраду“ і „предательство агульным (?) інтэрэсам“.

Да гэтага часу гэтыя расейцы яшчэ ня кінулі надзеі на тое, што ім зноў удасцца аб‘ядначць „въ одну общую русскую семью“ і беларусаў і вялікаросаў.

Для гэтай „сьвятой мэты“ не шкадуюць яны сілы на выкіданьне прыгожых слоў і адшуківаньне яркіх доказаў, ня спыняюцца перад самымі неабаснованымі дакорамі, не задумываюцца над ужываньнем паклёпаў у прэсе, як напрыклад газэта „Рижскій Курьеръ“, а іншы раз ня спыняюцца нават і перад захадамі да Латвійскага Ураду.

Асаблівую энэргію ў гэтым крыжавым паходзе супраць беларусаў выяўляе расейскі дэпутат Сойму гр. Корэцкі.

Гэты дэпутат ухітраўся быць адначасна і дэпутатам і прадстаўніком півоваранага заводу.

Езьдзіў па Латгаліі з партфэлем пад пахам, у якім перахоўваліся побач: і вэксалі на бочкі піва, дадзенага агентам заводу на мяйсцох, і справы „Расейскага Нацыянальнага Дэмакратычнага Хаўруса“, якім ён кіраваў у Рэжыцы.

Праца яго пастаўлена была на амэрыканскую нагу.

Хваліўся ён, што мае каля сотні пунктаў па разьліўцы піва, а каля кожнага гэткага пункту туліўся „Пададдзел Нацыянаньнага Дэмакратычнага Хаўруса“.

Амэрыканізацыя справы йшла яшчэ далей.—Кіраўнік разьліўнага піўнога пункту часта-густа зьяўляўся адначасна і старшынёй Пададдзелу Хаўрусу. Які небудзь грамадзянін, напрыклад гр. Анісімаў з г. Люцыну, адначасна падпісывае вэксалі на атрыманыя бочкі піва, робіць разьліў піва ў бутэлькі, а разам з тым вядзе і справы хаўрусу.

У апошнія часы высьвятлілася, што гэтая „паважная праца“ ня дужа падабаецца жыхарству, і яно пачало выходзіць з „Нацыянальнага Дэмакратычнага Хаўрусу“.

Першыя выйшлі стараверы, якія цяперака моцна згуртаваны каля свайго дэпутата ў Сойме, гр. Калістратава, і каля стараверскага Камітэту.

Затым пачалося ўцяканьне праваслаўнай інтэлігенцыі.

„Нацыянальна-Дэмакратычны Хаўрус“, убачыўшы вынікі працы гр. Корэцкага, адвярнуўся ад яго.

Тады гр. Корэцкі, шукаючы новых галасоў і спосабаў прайсьці на будучых выбарах зноў да Сойму, кінуўся ў праваслаўныя беларускія парахвіі Люцынскага павету.

Карыстаючыся тым, што ў большасьці беларускіх парахвіяў да гэтага часу бацюшкі вялікаросы, ён з іх дапамогай, а таксама і з дапамогай сваіх падручных па разьліўцы піва, павёў у гэтых парахвіях агітацыю супраць беларускае мовы, выкладаньня яе ў школах, падбухторываў бацькоў на рожныя ў гэтым сэньсе заявы і пастановы. Некаторыя з вучыцялёў вялікаросаў, да гэтага часу працуючых у школах (як напрыклад вучыцель Біручынскі ў Старой Слабадзе), ахвотна яму дапамаглі.

Такім чынам у знамянітым партфэлю гр. Корэцкага прыбавілася яшчэ адна папка—„Просьбы бацькоў аб пераробцы беларускіх школак у расейскія“.

Гэтымі просьбамі гр. Корэцкі прабаваў ужо апэраваць у Сойме мінулым летам, дамагаючыся зачыненьня Беларускага Аддзелу.

Сойм не зьвярнуў увагі на гэтыя дамаганьня, бо роля Корэцкага ў фабрыкацыі ўсіх гэтых просьбаў усім была ясная.

Цікава пры гэтым падкрэсьліць, што гр. Корэцкі адважыўся ня толькі падгатаўляць гэтыя просьбы, але меў бязстыдзтва з Соймавай трыбуны завяраць, што ніколі сам ня быў у раёне гэтых школак і нават ня ведае, „дзе яны знаходзяцца“.—І гэта пасьля таго, як ён некалькі разоў сам асабіста чытаў у Старой Слабадзе рожныя даклады і закладываў тамака чарговы пададдзел „Нацыянальнага Дэмакратычнага Хаўрусу“.

Для характэрыстыкі гэтага „дзеяча“ трэба дадаць, што ён зусім не затрымліваецца ў выбары сабе супрацоўнікаў у працы. Гэтак правая рука яго ў Дзьвінску, старшыня Дзьвінскага Аддзелу Хаўрусу, гр. Васільляў аказаўся душагубам-грабежцам, якому пагражае палявы суд.

Кастусёнак.

(Далей будзе).

Інтэрпэляцыі Беларускага Пасольскага Клюбу.

ІНТЭРПЭЛЯЦЫЯ

паслоў з Беларускага Клюбу і таварышоў да п. міністра ўнутраных спраў у справе алярмуючых публічную апінію вестак, шыраных польскай прэсай у Вільні, аб быццам то ладжанай пад Вільняй літоўскай дэманстрацыі ў часе Зялёных Сьвятаў г. г.

Нацыяналістычная газэта „Dziennik Wileński“, які выходзе ў Вільні, у нумэрох 111 і 112 за 17 і 18 мая г. г. зьмяшчае цэлы рад вельмі алярмуючых і быццам-то праверaных вестак аб тым, што літвіны быццам-то вельмі энэргічна рыхтуюцца ўварвацца ў набліжаючыяся сьвяты праз граніцу ў Вільню пад відам працэсіі багамольцаў. Гэная газэта заклікае ўрад завясьці надзвычайнае палажэньне ў Кальварыі і прыгранічным поясе.

З другога боку зьяўляецца бясспрэчным фактам, што спакойнае і набожнае літоўскае насяленьне, якое цяперака знаходзіцца пад польскаю ўладаю, зьбіраецца штогодным абычаем у часе Зялёных Сьвятаў ісьці з розных ваколіц краю, пяючы літоўскія песьні, на багамольле ў Кальварыю.

Дзеля гэтага алярмы польскае нацыяналістычнае прэсы і закліканьне да ўвядзеньня надзвычайнага палажэньня даюць шырокім масам літоўскага насяленьня аснову думаць, што ў-ва ўсім паднятым алярме йдзе аб тое, каб: 1) недапусьціць набожнае працэсіі літоўскіх багамольцаў у Вільню і Кальварыю і 2) збудзіць проці-літоўскія настроі ў пэўных краёвых і заграпічных колах.

З трэцяга боку, на падставе газэтных вестак, дайшло да агульнага ведама, што ўрад даў генаралу Рыдзу-Сьмігламу нейкія паўнамоцтвы адміністрацыйнага характару па абшарах Віленшчыны.

З чацьвертага боку, чародная хваля арыштаў захапіла ў вастрог цэлую масу палітычных вязьняў.

Усё гэта выклікае зразумелы неспакой сярод насяленьня.

Дзеля гэтага ніжэйпадпісаныя пытаюцца ў пана міністра ўнутраных спраў:

1) Ці вышэйшыя весткі, пададзеныя праз „Dziennik Wileński“, міністэрства афіцыяльна праверыла?

2) Што яно зьбіраецца ўчыніць у прыпадку, калі-б яны аказаліся абаснаванымі, і ці пацягне да адказу „Dziennik Wileński“ ў прыпадку, калі-б аказаліся фальшывымі, за сьвядомае падбураньне насяленьня?

3) Што маніцца ўчыніць, каб забясьпечыць літоўскім багамольцам, польскім грамадзянам, магчымасьць спакойна адбыць набожную працэсію?

4) Ці запраўды генаралу Рыдзу-Сьмігламу дадзены паўнамоцтвы? Калі так, дык дзеля чаго і якія?

Варшава, дня 27 мая 1924 г.

ІНТЭРПЭЛЯЦЫЯ

паслоў з Беларускага Клюбу да п. міністра зямельных рэформ у справе заняцьця пад вайсковае асадніцтва сэрвітутнае пашы жыхараў вёскі Зарэчча, Гарадзейскае гміны, Нясьвіскага пав.

Ад часу скасаваныя прыгону сяляне вёскі Зарэчча (Гарадзейскае гміны, Нясьвіскага пав.) карысталіся сэрвітутнай пашай у двары Зарэчча. Пасьля заняцьця беларускіх абшараў польскаю ўладаю пачалася калянізацыйная палітыка на гэтых землях, і з чароду было прыступлена такжа да парцэляцыі памянёнага двара Зарэчча пад вайсковае асадніцтва. У сувязі з распачатай парцэляцыйнай работай сяляне вёскі Зарэчча некалькі разоў зварачаліся да павятовага земскага ўраду з просьбай пакінуць сэрвітутную пашу дзеля далейшага карыстаньня сялян. Земскі ўрад абяцяўся споўніць іх просьбу, аднак у выніку аказалася тое, што сёлета асаднікі зусім забаранілі сялянам карыстацца пашай.

Таксама асталіся няспоўненымі просьбы малазямельных сялян вёскі Зарэчча, каб ім былі выдзелены ўчасткі зямлі ў парцэляваным двары.

Гэтак беларуская зямля, аблітая крывёй і потам працоўнага народу, аддаецца прышлым людзям. Польскі ўрад пасьледавальна імкнецца да гаспадарчага ўціску беларускага насяленьня, да вырываньня ў яго зямлі, да правядзеньня эканамічнага прыгону...

Дзеля вышэйшага, пазываючыся на лёзунгі справядлівасьці, падпісаныя пытаюцца ў пана міністра:

1) Ці маніцца вярнуць сялянам вёскі Зарэчча пашу?

2) Ці маніцца выдзяліць тутэйшым малазямельным сялянам адпаведныя ўчасткі зямлі ў двары Зарэчча?

Варшава, дня 27 мая 1924 г.

ІНТЭРПЭЛЯЦЫЯ

паслоў з Беларускага Клюбу да п. міністра зямельных рэформ у справе недапушчэньня вёскі Падкасове, Нягневіцкае гміны, Наваградзкага пав., да карыстаньня 32 гэкт. зямлі пад назовам „Прэсьлічка“.

Сяляне вёскі Падкасове, Нягневіцкае гміны, Наваградзкага пав., як малазямельныя, здаўна карысталіся 32 гэктарамі зямлі пад назовам „Прэсьлічка“, сумежнае з іх землямі і прыналежвае да фальварку „Марысіно“. Памянёная зямля прадстаўляла ядыную падпору ў сельскім гаспадарстве вёскі, якая ня мае ў дастатачнай меры надзельнае зямлі. Пасьля пераходу фальварку „Марысіно“ на ўласнасьць дзяржавы, сялянам адмоўлена ў карыстаньні памянёнай зямлёй, затое яна аддадзена ў арэнду другім. Усе спробы жыхараў вёскі Падкасове ў справе далейшага ўжыткаваньня імі гэных 32 гэктараў зямлі асталіся ў п. Земскага камісара ў Наваградку бяз ніякага водкліку; зямля аддадзена да ўжыткаваньня немясцовым людзям; а іменна: Пісьляку з Віленшчыны, Дубавіку — шофэру п. ваяводы і І. Кеду.

Вышэйшы факт сьведчыць аб тым, што земскія ўрады гаспадараць паводле сваей самаволі тымі землямі, якія перайшлі па ўласнасьць дзяржавы, і што зусім не ўважаюць на мясцовыя варункі і дасюлешнюю практыку. Найбольш церпіць ад гэтага мясцовае насяленьне, якое гэтак сыстэматычна пазбаўляецца зямлі, выраблянае ў працягу вякоў.

Дзеля вышэйшага ніжэйпадпісаныя пытаюцца ў пана міністра:

1) Ці маніцца ён аддаць дзеля далейшага ўжыткаваньня сялянам вёскі Падкасове зямлю пад назовам „Прэсьлічка“?

Варшава, дня 27 мая 1924 г.

---

20 мая г. г. паслы з Беларускага Пасольскага Клюбу падалі ў Сойме цэлы рад інтэрпэляцыяў міністрам, а іменна:

1) п. старшыні рады міністраў у справе непрызнаваньня польскім урадам грамадзянскіх правоў беларусам—грамадзянам Польшчы, якія знаходзяцца часова за яе межамі.

2) п. міністру публічных работ у справе адмовы сялянам вёскі Клімавічы, стараўескае гміны, Слонімскага пав., у дапамозе дзеля адбудовы зьнішчаных вайной гаспадарак.

3) п. міністру зямельных рэформ у справе незаконнага узлажэньня на жыхараў вёскі Дубатоўкі, Жодзіскае гміны, Сьвянцянскага пав., коштаў камасацыі.

4) п. міністру чыгунак у справе несправядлівага паступку чыгункавае ўлады з Мікалаем Каспэровічам, дарожным майстром чыгункавае станцыі Стоўбцы.

5) п. міністру чыгунак у справе звальненьня паштовым урадам дому ў месьце Сьвіслачы, Ваўкавыскага пав.

радыкалаў, новыя выбары далі ў парлямэнце большасьць, праўда, невялікую (2-х галасоў) сацыялістам, і кароль быў змушаны даручыць сфармаваньне габінэту вядомаму дацкаму сацыялісту Стаўнінгу. Вельмі цікава для нас, што Данія, таксама як Беларусь, край— амаль ня выключна сялянскі, і гэтае даверые сялянства да сацыялістычнай—марксістаўскай партыі — зусім новае зьявішча,—знаменная азнака часу.

Новы прэм'ер абвясьціў, што яго праграма складаецца з некалькіх слоў: праз дэмакратызм да сацыялізму. На першы плян высоўваюцца справы падняцьця дабрабыту працуючых масаў і прадуктыўнасьці краю.

Справа ўтварэньня габінэту ў Францыі

Як падае Пат, агульна прызнаны кандыдат на прэм'ера, п. Эрыо, ня прыняў даручанага яму Прэзыдэнтам Мільеранам утварэньня новага ўраду.

Новы францускі парлямант.

Францускі парлямант канчае праверку мандатаў і гэтымі днямі мае зрабіць выбары прэзыдэнта і іншых сябраў прэзыдыуму. Лявіца арганізуе групу, якая будзе дамагацца выдаленьня п. Мільерана з прэзыдэнцкага становішча.

Замах на аўстрыйскага прэм'ера Зайпля.

На жыцьцё аўстрыйскага першага міністра Зайпля дакананы замах. Прэм'ер ранены рэвальвэрным выстралам, як здаецца, на сьмерць.

Выбух у Букарэшце.

Сьледам за вядомым выбухам у Варшаўскай цытадэлі, падобнае-ж здарэньне мела месца ў Букарэшце, сталічным горадзе Румыніі, як раз у гэты мамэнт, калі Румынія рыхтуецца да вайны з ССРР. Выбухнула каля тысячы вагонаў амуніцыі, 12.000 гарматніх набояў, толькі што прывезеных з фабрык амуніцыі Шкоды.

Выбух зрабіў страшэнныя шкоды.

Весткі з вёскі.

Б'юць да утраты працаздольнасьці.

Беларускі Пасольскі Клюб атрымаў 6 мая 1924 году гэткую тэлеграму з м. Стоўбцаў:

5 мая паліцыя скатавала да ўтраты працаздольнасьці. Улада адмаўляецца выдаць пасьведчаньне. Просім ураз-жа дэлегаваць пасла дзеля дасьледу. Вінцэнт Барташэвіч, Дзем'ян Хіневіч. М. Стоўбцы.

Як сьвяткавалі ў нас 1-е траўня.

„Першага мая ў Коссаў прыедуць аратары будзе што-то“,—як віхрам пранеслося па ўсіх акалічных вёсках. Усюды, куды вы ні зайдзеце, ці ў гурток старых, ці ў гурток баб, альбо гурток моладзі— усюды чутны былі гутаркі, аб першым траўні. У кожнай вёсцы пасьля прывітаньня пыталіся: „ну, як будуць сьвяткаваць першае мая?“

Неўважаючы на тое, што першае мая папала як раз ў самы гарачы мамэнт веснавое працы, усё такі народ, кінуўшы ўсё, пацягнуўся ў мястэчка. Ішлі больш пехатой.

З самага раньня мястэчка пачало напаўняцца народам (гэта як раз папала ў кірмашны дзень, і дзеля гэтага паліцыя не выганяла народу з места). На тварах усіх можна было чытаць выжыданьне, але ніхто не стараўся паказаць від, што ён чагосьці чакае. Рабілася гэта дзеля таго, што паліцыя ўвесь дзень шукала „няпэўных“ людзей.

Ад раньня хлопцы й дзяўчаты пачалі гурткамі зьбірацца па чалавек 4—5, як і заўсёды. Жандары ўсе гэтыя гурткі, як толькі дзе ўбачаць, гналі, да пана камэнданта й „казы“.

К поўдню ўвесь народ быў перапалоханы арыштамі, але, не ўважаючы на ўсё гэта, да самага вечара нерасхадзіўся,—ўсё чакаў: ось, да ось прыедзе аратар! Але гэтак і недачакаўся. З цяжкім, прыдушаным настраеньнем стаў расхадзіцца народ па вёсках.

Беларус.

Беларускія мітынгі.

5-га гэтага чэрвеня адбыліся беларускія мітынгі ў Мядзеле і ў Груздаве Дунілавіцкага павету. У Мядзеле, дзе сабралася да 3.000 асоб, рабілі справаздачу аб працы Бел. Пас. Клюбу дэпутаты кс. Ад. Станкевіч і П. Валошын, а ў Груздаве, дзе сыйшлося да 1.500 чал., выступалі з прамовамі П. Мятла і Сымон Рак-Міхайлоўскі.

Народ надта ўважліва слухаў сваіх дэпутатаў і дзякаваў за прыезд і за шырокую інфармацыю аб працы і аб сітуацыі ў Эўропе. Жаліліся людзі на высокія і частыя падаткі, выказывалі свае трывогі наконта загаданага ўладай перагляду каней.

Не абыйшлося і на гэтых, як і заўсёды, нашых мітынгах без перашкодаў з боку розных панкоў, якім не падабаецца вольнае да нашага народу беларускае слова.

Выявілася тут, як і на кожным нашым мітынгу, спагада з боку паліцыі да правакацыйных выкрыкаў памянёных панкоў, да іх жаданьняў зьменьшыць уражаньні прысутнага на мітынгах сялянства.

Але наш народ навучыўся ўжо разьбірацца ўва ўсім і дзеля гэтага ўсякія перашкоды ў часе мітынгаў толькі дапамагаюць нашым дэпутатам у іх працы на правінцыі.

С. М.

Прамова пасла Мятлы

у справе адабраньня у праваслаўных Весялускае царквы.

(Стэнографічная справаздача).

Высокі Сойме! Справа праваслаўнае царквы ў Весялусе—не адзінокая ў гэтым родзе справа аб адбіраньні царкваў у праваслаўных, а падобных спраў маем сотні. Усе царкоўныя справы, узяўшы разам, добра характэрызуюць адносіны Польскага ўраду да рэлігійных меншасьцяў, а такжа атмасфэру, якая стварылася дзякуючы гэтым адносінам. Разглядаючы падобныя справы, няма ведама, чаму трэба больш дзівіцца: ці цярплівасьці беларускага і украінскага народаў, ці ўпорству ўраду, пазбаўленага ўсякага рассудку, які канешне стараецца давясьці, што мае грамадзян двух сартоў, і што канстытуцыя адносіцца толькі да першага сорту.

Весялуская царква знаходзіцца ў Дунілавіцкім павеце, у Віленшчыне. Сталых парахвіян царква мае 2.600 душ, ды 700 душ далучаных з Стара-Мядзёльскае парахвіі, у якой таксама забрана царква, — значыць, усяго мае звыш 3.300 душ. Памянёная царква была пабудавана ў 1728 годзе і ў-ва ўсіх актах азначана, як грэцка-праваслаўная; у нейкім часе была яна уніяцкай, ды пасьля разам з усей парахвіяй ізноў перайшла на праваслаўе. У найбліжэйшых да Весялускае царквы ваколіцах ёсьць некалькі касьцёлаў: у Дунілавічах, Старым Мядзёле, Груздове, Жосьні,—якія ня толькі могуць здаволіць патрэбы тутэйшага рымска-каталіцкага насяленьня, але нават зьяўляюцца лішнімі, бо, прыкладам, касьцёл у Жосьні, у 2 кілямэтрах ад Весялухі, стаіць бязчынны. Як бы там ні было, тутэйшае рымска-каталіцкае і праваслаўнае насяленьне дагэтуль жыло у згодзе і ніколі не распачала-бы гэтае справы, якая распачата рознымі прыблудамі і тутэйшымі палякамі-абшарнікамі дзеля палянізацыйных мэтаў, ды іх стараньні падтрымала ўрадовая ўлада. Вынікам гэтых стараньняў ёсьць тое, што загадам міністэрства рэлігійных вызнаньняў і публічнае асьветы з 14 сьнежня 1923 году праваслаўная царква ў вёсцы Весялусе аддадзена каталіцкай людпасьці. За падставу дзеля гэтага загаду міністэрства служаць: 1) што царква гэная была ў сваім часе грэцка-уніяцкай; 2) што была адабрана ў уніятаў у 1831—34 г. г.; 3) што царква для праваслаўных непатрэбна, і 4) што царква канешне патрэбна для рымска-каталіцкае людпасьці, якая быццам-то ня мае свайго касьцёлу. З гэтае прычыны дэлегацыя парахвіянаў у прысутнасьці пасла на Сойм Кахановіча і сэнатара Багдановіча зьвярнулася да міністэрства рэлігійных вызнаньняў з пратэстам проці адабраньня ў праваслаўных гэтае царквы, абасноўваючы свой пратэст тым, што: 1) няма ніякага уставу ані іншага закону, на якім мог-бы быць абаперты гэты ўчынак; 2) што згодна з загадам камісара Усходніх Зямель з 22 кастрычніка 1919 году ўсе грэцка-уніяцкія царквы, якія знаходзяцца ў [illegible]

падлягаюць адбіраньню; 3) што ўсе падставы да гэтага ўчынку, паміма таго, што царква ў сваім часе была грэцка-уніяцкай—неўласьцівыя і не адпавядаюць фактычнаму палажэньню справы,—што ўсе даныя, на якіх абаперта пастанова міністэрства, а іменна адносна да лічэбнасьці праваслаўнага і рымска-каталіцкага насяленьня, адлежнасьці царквы ад суседніх касьцёлаў і цэркваў, гістарычных лёсаў гэтае царквы і г. д.—зусім нязгодны з праўдай, дзеля чаго п. міністра ўвялі ў абмылку; 4) што разам з царквой павінна быць адабрана зямля, агарод і будоўлі, сярод якіх ёсьць і такія, што прадстаўляюць асабістую маемасьць пробашча; 5) што сьледзтва ў гэтай справе было ведзена тэндэнцыйна толькі сярод рымска-каталіцкае люднасьці; 6) што праўдзівасьць сваіх даных парахвіяне могуць давясьці дакумэнтамі ад 200 гадоў і больш, якія знаходзяцца пры царкве і ў кансысторыі,—і прасіла, каб п. міністар: 1) нанова разглядзеў гэту справу, бяручы пад увагу прадстаўленыя праваслаўнымі даныя, і 2) каб да часу новага разгляду гэтае справы адлажыць фактычнае адабраньне царквы.—Дырэктар дэпартаманту рэлігійных вызнаньняў, п. Пекарскі, які прыймаў дэлегацыю *ад імя і па даручэньню пана міністра, абяцаўся споўніць гэту просьбу*, разглядзець справу нанова, а пакуль-што, з прычыны наступленьня за 4—5 дзён тэрміну адабраньня царквы, *загадаць тэлеграмай, каб ад адабраньня царквы устрымаліся*. Ня гледзячы на гэта, *гэткі загад ня быў зроблены, і царква была забрана 12 лютага г. г.* Пры забіраньні гэтае царквы былі забраны царкоўныя рэчы, а іменна некаторыя абразы, званы і г. д. Разам з царквой забрана царкоўная зямля і будоўлі, якія прадстаўляюць асабістую маемасьць праваслаўнага пробашча. Забралі часьць дому, у якім жыў гэты пробашч, для рымска-каталіцкага ксяндза, пагражаючы ў хуткім часе высяленьнем праваслаўнага пробашча з кватэры.

Вышэйпамянёныя акалічнасьці паказуюць, што заява ўраду аб дачэснай перадачы царквы ні ў якім прыпадку не апраўдывае ягоных учынкаў. Калі *сам урад у асобе свайго прадстаўніка, п. Пекарскага*, недацэніваючы даверыя народу, *не сароміцца ламаць сваё слова*, дык мы просім Сойм, каб сваей пастановай не падрываў сваей павагі, і просім аб рэч вельмі малую—аб драбок справядлівасьці: аб вызначэньне соймавае камісіі дзеля разгляду справы адабраньня праваслаўнае царквы ў Весялусе. Няўжо-ж і гэтая справядлівасьць будзе адмоўлена беларускаму народу? Просім аб прызнаньне сьпешнасьці прапазіцыі.

Сьпешнасьць адкінута.

З УСХОДНЯЕ БЕЛАРУСІ.

У Інстытуце Беларускае культуры.

У агранамічнай сэкцыі Інбелькульту адбыўся сход сяброў, на якім сэкратар сел.-гасп. сэкцыі Дзяржпляну Бонч-Асмалоўскі зрабіў даклад на тэму: „*Палажэньне сельскае гаспадаркі на Беларусі па ведамасьцях 1917 г.*“.

Дакладчык акуратна выявіў падзел Беларусі ў пашыраных межах на 6 сельска гаспадарчых районаў: 1) *Палескі* (экстэнсыўнай гадоўлі жывёлы), 2) *Паўднёва Ўсходні* (грачана-бульбяны), 3) *Паўночна-Магілёўскі* (інтэнсыўнага земляробства), 4) *Слуцкі* (земляробства), 5) *Паўночна Менскі* (3-х палёвы) і 6) *Віцебскі* (льнаводны і травапольны з разьвітай малочнай гаспадаркай).

У спрэчках па дакладу прымалі ўдзел—А. Смоліч, Я. Пятровіч, Я. Дыла, Е. Трахімаў і Х. Тарэшчанка.

Лясьнічы Парыцкага лясьніцтва, Бабруйскага павету, Я. Троська прадставіў у Інбелькульт праэкт беларускай тэрміналёгіі па лясной гаспадарцы і лесагадоўлі. Праэкт абхоплівае сабой 2 з паловай тысячы слоў, сабраных ім на працягу часу сваёй працы ў Бабруйшчыне.

Гэта праца мае быць у хуткім часе прарэдагавана спэцыяльнай камісіяй Інбелкульту і выпушчана ў сьвет.

Магілёўскі навуковы музэй.

Магілёўскі музэй пачаў істнаваць у 1919 годзе. У склад яго ўвайшлі: музэйны фонд быўшага Магілёўскага губ. архіву, быўшая царкоўна археолёгічная схоўніца і прыродазнаўчы музэй быўшага Магілёўскага земства. Гэты асноўны фонд быў папоўнены рознымі мастацкімі рэчамі з маемасьці магілёўскай буржуазеі і са складаў Магілёўскай Рады Нар. Гаспадаркі.

Цяпер музэй мае гэткія аддзелы:

1) Аддзел мастацтва і малярства.

2) Аддзел рэлігійнага мастацтва — старое беларускае мастацтва.

3) Аддзел гісторыка-археолёгічны.

Нумізматычны пададдзел, куды ўваходзіць да 8000 штук розных манэт, мэдаляў і г. д.

4) Аддзел этнаграфічны—хатнія рэчы магілёўскага беларуса і прадукты мяйсцовай прамысловасьці.

5) Аддзел прыродазнаўства.

6) Бібліатэка, маючая да 75000 тамоў, у большасьці—старадрукаў.

Беларусізацыя школ у Віцебшчыне.

Агульны аддзел Віцебскага павятова-гарадзкога выканаўчага камітэту намеціў плян падрыхтоўчых работ па пераводу часткі радавых школ 1-й ст. на беларускую мову.

Фактычны пераход да беларускай мовы павінен распачацца ўвосень гэтага году.

Вярхоўны суд Б. С. Р. Р.

У склад вярхоўнага суда Б. С. Р. Р. уваходзяць: **Несьцер, Берзін, Пастрэйтэр і Станоўскі.**

Часова выконваючым абавязкі старшыні Вярхоўнага Суда назначаны **Валяноўскі**.

Конкурс на лепшы праэкт дзяржаўнага гэрба Б. С. Р. Р.

На прэміраваньне лепшых праэктаў пастаноўлена выдаць з фонду ЦВК 1.050 р.

Устаноўлены 4 прэміі: 1-я — 500 руб., 2-ая—ў 300 р., 3-я—ў 150 р. і 4-я—ў 100 р.

ХРОНІКА.

Да падарожы п. Прэзыдэнта Польскае Рэспублікі. „Głos Prawdy“ піша, што на прыём п. Прэзыдэнта ў часе апошняе падарожы яго па Заходняй Беларусі (на „трыумфальныя брамы“, банкеты і г. д.) павятовыя соймікі выдалі разам 115 мільярдаў марак, а іменна: Слонімскі соймік—39 мільярдаў, Лідзкі—46 мільярдаў і Наваградзкі—30 мільярдаў. У Наваградку цэлы рад урадаў спыніў з прычыны прыезду п. Прэзыдэнта на некалькі дзён сваю дзейнасьць, бо памяшчэньне іх было ўжыта дзеля прыёму высокага госьця...

Кошты ўтрыманьня паліцыі ў Вільні. Згодна з пастановай ураду, віленскі мястовы самаўрад павінен выплаціць сёлета на ўтрыманьне паліцыі 967 тысяч злотых. Гэтая вялізарная сума (на польскія маркі гэта будзе 1740 мільярдаў 600 мільёнаў!) зусім не адпаведная багацьцю места, а зьяўляецца аднэй з праяваў „крэсовае“ палітыкі, якая стараецца браць чым больш грошы з няшчасных „Крэсаў“—дзеля карысьці запраўды польскіх зямель. Гэтак, места Лодзь, найвялікшы польскі прамысловы цэнтр, плоціць на паліцыю ўдвая менш за Вільню (425 тысяч злотых), хаця ў некалькі разоў багацейшы за нашу старадаўную сталіцу.

Беларускія пасольскія мітынгі. 16-га чэрвеня адбудзецца беларускі пасольскі мітынг у Слоніме.

Калі і як плаціць страхоўку. Устаноўлена, што страхавая плата раскладаецца на раты. Першую рату будуць сыскаваць цяпер. Незаможным сялянам і зьбяднеўшым з прычыны высокіх падаткаў будзе адстрочка ў сплаце і першай нават раты. У кожным разе—паскольку ўдалося выясьніць — не прадбачыцца прадажы маемасьці гаспадара за няўзнос страхавой платы ў тэрмін.

Мала турмой, дык кандаламі мучаць. Ужо блізу год, як за волю і долю беларуса гніець у польскай турме беларускі пасол С. Баран. Чуецца гэты наш вязень дужа дрэнна, бо слабы здароўем. Апошнім часам палажэньне пасла Барана ішчэ больш пагоршылася, бо, як мы даведаліся, закулі яго ў кандалы.

Беларускі сход у Наваградчыне. 22 траўня сёл. г. ў Наваградку адбыўся вялізарны сход беларусаў, на якім выступалі з прамовамі беларускія паслы: Кахановіч, Рагуля і Аўсянік. Сход гэты адбыўся на Замкавай гары каля разваліна ў старадаўнага замку Міндоўга. Народу было дужа многа, які з вялікай увагай слухаў мовы сваіх выбранцаў.

Настрой у люднасьці, ня гледзячы на дрэннае з ёй абходжаньне польскай паліцыі і адміністрацыі, пэўны і сільны. Аднак цяжка адчуваецца недахват роднай школы, дзякуючы чаму люднасьць дзічэе.

Напад на беларускіх паслоў. 26 траўня сёл. г. беларускія паслы Ярэміч, Рагуля і Валошын зьявіліся ў Пружаны, Гродзенскай губ., каб зрабіць справаздачу з пасольскай працы сваім выбарцам. Аб прыезьдзе паслоў народ ужо ведаў, дык і сабралася яго некулькі тысячаў. На сход зьявілася цэлае множства асаднікаў аж з трох суседніх паветаў: з Косаўскага, Кобрынскага і Драгічынскага.

Падчас першай прамовы асаднікі ў паслоў пачалі кідаць каменьнямі. Народ кінуўся на гэтых бандытаў. Пачалася барацьба. З аднэй стараны і з другой ёсьць паранены. Паслы асталіся цэлымі.

Асадніцкая банда была арганізавана зараней, а стараста, як сам сказаў пасьля паслом, аб гэтым ведаў за некулькі гадзін прад іх выступленьнем.

Гэтак пануе на нашых землях польская адміністрацыя пры помачы польскіх асаднікаў.

Забарона разводзіць тытун на сваю патрэбу. Урад выдаў загад, які забараняе сеяць тытун дзеля сваей патрэбы. За непаслухмянасьць караціmuць штрафам ад 10 злотых (лічучы ў восем разоў больш за вартасьць тытуну), а пасеяны тытун будуць забіраць.

У беларускім музэі ім. Івана Луцкевіча. адбываецца фатаграфаваньне цікавейшых рукапісных кніг з XV, XVI і XVII сталецьця, а такжа старадрукаў, якія маюць быць выкарыстаны дзеля юбілейнага (скарынскага) выданьня зборнае працы аб гісторыі беларускае кнігі.

Паміж іншымі, сярод старадрукаў ёсьць друкаваная ў Кракаве па царкоўна-славянску з беларускімі ўвагамі кніга „Трыодзь цветная“ з 1491 году (ў друкарні Швайпольта Фіоля) і „Часаслоў“, які быў надрукаваны ў першай маскоўскай друкарні, закладзенай вучнямі беларускага друкара Скарыны—Пятром Мсьціслаўцам і Іванам Фёдаравым у 1564 годзе і разбураная цёмнай маскоўскай чэрняй. Апошні друк надзвычайна рэдкі.

Старадаўныя рукапісныя кнігі, пісаныя на Беларусі, адзначаюцца харастве м пісьма, аздоб і рысункаў эвангелістаў.

Эканамічнае жыцьцё.

Валёрызацыя гіпотэчных даўгоў.

Рада міністраў выпрацавала асновы валёрызацыі старых даўгоў, забясьпечаных нярухомай маемасьцяй у мястох і вёсках. На цяперашнія грошы ў межах Заходняй Беларусі яны будуць пераводзіцца гэтак:

Мястовая маемасьць: у паветах Беластоцкім, Бельскім і Сакольскім—25°/₀ у золаце, у ўсіх другіх—20°/₀.

Вясковая маемасьць: у Беластоцкім ваяводзтва—33°/₀ ў золаце (апрача паветаў Астроўскага і Высока-Мазавецкага, для якіх уводзіцца норма 42°/₀); у другіх усходніх ваяводзтвах—24°/₀.

Прамысловы крызіс у Горным Сьлёнску.

Газэта „Przegl. Wiecz.“ піша, што палажэньне горнага промыслу ў Горным Сьлёнску робіцца ўсё цяжэйшым. Заказаў з Нямеччыны значна паменшала. Вытворчасьць мэталюргічная не знаходзіць поўнага збыту ў краю, тым балей у сучасны мамэнт, бо сельскія гаспадары, якія маюць прамысловыя прадпрыемствы, устрымліваюцца ад затрат на новыя машыны. У гутах Каралеўскай і Ляўры зволынены ад працы ўсе работнікі і ўрадоўцы. Галоўныя акцыянеры ня хочуць далей весьці сваіх фабрык, бо маюць ад іх толькі страты.

Пісьмо у Рэдакцыю.

Гр. Радактар! Не адмоўцеся надрукаваць у Вашай газэце ніжэй паданае:

У газэце „Виленское Утро“ быў надрукованы рэзультат перавыбараў Рады Старшынь Беларускага Грамадзянскага Сабраньня і было зьмешчана маё прозьвішча. Гэтым даводжу да ведама, што я ня лічу сябе сябрам Рады Старшынь, як не даваўшы сваей згоды на выбары пры тым складзе Рады Старшынь, які ёсьць цяпер.

В. Протас.

6/VI. 1924 г. м. Вільня.

На прэсавы фонд „Сына Беларуса“

Зложылі ахвяры:

1) П. Валошын	25.000.000 м. п.
2) Ал. Ўласаў	18.000.000 м. п.
3) П. Мятла	18.000.000 м. п.
4) Сым. Рак-Міхайлоўскі	30.970.000 м. п.
5) Бр. Тарашкевіч	18.000.000 м. п.
6) Ад. Більдзюкевіч	3.600.000 м. п.
7) Кс. Ад. Станкевіч і В. Рагуля—за бел. кнігі, прададзеныя і раздадзеныя на мітынгу ў Баранавічах —	54.000.000 м. п.
8) П. Мятла і Сым. Рак-Міхайлоўскі за прададз. бел. кнігі і газэты на мітынгу 5.VI. 24 г. ў Груздаве Дунілавіцкага павету	25.570.000 м. п.
9) П. Валошын і кс. Ад. Станкевіч—за бел. кнігі і газэты, прададзеныя на мітынгу 5. VI. 24 г. ў Мядзеле Дунілавіцкага павету	45.100.000 м. п.

Усім ахвярадаўцам адміністрацыя „Сына Беларуса“ складае шчырую падзяку.

Наша пошта.

гр. **Сінкевічу.** Грошы 3 зл. 33 гр. атрымалі. Дзякуем.

гр. **С. Говорку.** Газэта „Сын Беларуса“ каштуе 2 зл. ў месяц. Выходзіць яшчэ двутыднёвая часопісь лацінікай: „Крыніца“—каштуе яна на год 6,000,000 м.п.

гр. **Я. Прэдко.** Грошы 4,000,000 м. п. атрымалі. Газэту высылаем.

гр. **В. Ясінскаму.** „Сын Беларуса“ каштуе 2 зл. ў месяц. Высылаем і чакаем грошай.

гр. **Б. Літвінчыку.** Грошы 1 зл. 67 гр. атрымалі. Газэту высылаем.

гр, **Бабровічу.** Падпіску за чэрвень 2 зл. атрымалі.

НОВЫЯ КНІГІ.

Выйшлі з друку і прадаюцца ў „Беларускай Кнігарні“ (Завальная 7) кнігі:

1) Д-р мэд. Краскоўскі. „Аб чалавечым целе“—1 зл. 70 гр.

2) Андэрсэна. „Казкі“—1 зл.

3) „Версальскі трактат“—30 гр. і

4) „Канстытуцыя Польскае Рэспублікі 17 сакавіка 1921 году і закон 20 студня 1920 г. аб польскім грамадзянстве і міравы трактат паміж Польшчаю, Расеяй і Украінаю, падпісаны ў Рызе 18 сакавіка 1921 г.“—1 зл.

5) Космаграфія — Радаслава Астроўскага (курс школы другое ступені—літаграф.).

6) Фізыка II ч. — Ан. Неканда - Трэпка. (Курс VII і VIII кл. оптыка і акустыка, літогр.).

Пераложаны і гатовы да друку:

Задачнік Рыбкіна I — Плянамэтрыя, II — Стэрэомэтрыя. Пераклад вучняў V і VI кл. Віл. Бел. гімназіі пад рэд. Дыр. гімназіі Р. Астроўскага.

Радактар-Выдавец **М. Шыла**.

Друкарня Левін і Сын, Вільня, Нямецкая 22.